

A PŘECE TO NEVZDALA

ZUZANA RŮŽIČKOVÁ – PRVNÍ DÁMA CEMBALA

Brzo se stmívá.

Jak jinak – je konec ledna.

Brodíme se zbytky rozbředlého sněhu, do kterého prší. Celý hrdý a tvrdý Žižkov i noblesní Vinohrady jsou příkrčené v tom lezavém odpoledni.

Tak ještě za jeden roh a jsme tam. Stojíme před honosným domem z počátku minulého století jako zmoklé slepice a sledujeme čas. Vleče se – a my přece chceme přijít přesně. Máme strašnou trému. Taková osobnost! Připadáme si tak hrozně neohrabaně.

Zářivý cíl cesty a vyvrcholení naší práce – rozhovor s Paní Nepokořeností zdá se nad naše síly. Kolik rozhovorů již v životě měla! Svět se jí klaní, nabitě sály tleskají, hlavy států ji vyznamenávají! Nebudeme rušit? Obtěžovat?

Přečetli jsme asi vše, co bylo o této dámě pro nás dosažitelné. Známe fakta, která o sobě chtěla dát vědět. Ale to je jen tvář z fotografií, jen tištěný životopis, jen články z tisku. Ale jaká je ona?

Otevíráme těžké dveře domu a pomalu stoupáme oválně točeným elegantním schodištěm. Velmi pomalu. Minuty nám stále přebývají. Šeptáme si – směšné.

Výš už to nejde. Na posledním schodě stojíme tváří v tvář úsměvu a veselým laskavým očím.

„Slyšela jsem krůčky a špitání. Tak pojďte dál.“

Tak to je ONA. Zuzana Růžičková.

TO VĚDOMÍ NÁS NIKDY NEOPUSTÍ

Tento text profesorka Zuzana Růžičková přednesla na shromáždění Všichni jsme lidi u příležitosti Jom ha-šoa, 15. Dubna 2007.

(kráceno)

Dámy a pánové

Začalo to v roce 1938. Tehdy desetileté děti, dosud přesvědčené, že války patří do historie, si povinně zkouší ve škole plynové masky. Zdá se mi, že to byl konec mého až dotud nádherného dětství. Bude válka? běžím s pláčem domů.

Nedlouho nato obléká tatínek důstojnickou uniformu a dobrovolně narukuje bránit naše hranice.- Doufáme Hitler nemá sílu - máme přece spojence, Anglii, Francii!

Mnichov: v Paříži a Londýně nadšené davy vítají mírotvorce-Chamberlaina, Daladiera. Válka je odvrácena! Malý nárůdek, nově vzniklý kdesi v centrální Evropě, odevzdá Hitlerovi, zdá se, že neprávem vlastněná území, a svět bude zase žít v míru.

Vstupujeme a přenášíme přes práh velikou tíhu toho, že my, hudební nevzdělanci, nejdeme obdivovat úžasnou „královnu cembala“. My jdeme hledat dívku, kterou byla před tím... Dívku křehkou, které historie rozkopala život. Dívku silnou a snad i tvrdohlavou, ukázněnou i citlivou. Dívku, ze které bychom si rádi vzali příklad. Ženu, která to nevzdala.

Dovlekli jsme sem pod střechu snad vagón načtených vědomostí, ale než je v předsíni paní Růžičkové odložíme k promáčeným botám, zlehka jimi proběhneme:

Profesorka Zuzana Růžičková, provdaná Kalabisová (nar. 14.1.1927 v Plzni) je česká klavíristka, cembalistka a hudební pedagožka, manželka hudebního skladatele Viktora Kalabise. Studium plzeňského gymnázia přerušilo věznění v nacistických koncentračních táborech Terezín, Osvětim – Březinka, Bergen – Belsen.

V letech 1945 – 1947 studovala v Plzni hru na klavír v místní hudební škole, od roku 1947 do roku 1951 studovala hru na klavír a cembalo na pražské AMU. V roce 1956 zvítězila v Mnichově na mezinárodní cembalové soutěži, poté studovala hru na cembalo v Paříži u profesorky Roesgen-Championové. Je známá především jako výborná interpretka hudebního díla J.S.Bacha.

Doufáme: celá rodina je od roku 1905 sokolská a u nás jsou bratři večer co večer: I kdyby mělo dojít na nejhorší, tady není Německo, prohlásíme vás čestnými árijci nebo vás schováme, nedáme vás! Dochází na nejhorší, Hitler zabírá republiku...

Od rodiny z Chicaga přichází affidavit - potvrzení, že se za nás v Americe finančně zaručí - s tím už je jen třeba zajít pro vízum. Národ se neopouští, když je v nesnázích!říká tatínek a doufáme dál...

Na řadě je Polsko a svět vstupuje do války. Teď už snad Hitler dlouho nevydrží! V tzv. protektorátu ztrácíme postupně všechna práva na normální existenci. Škola, bydlení, nákup, doprava- žlutá hvězda nám zabraňuje vstupu na plovárnu, do lesa, do kina i divadla, nesmíme bez povolení gestapa opustit město, od osmi hodin večer nesmíme být na ulici. Obchod i byt zaberou Němci, na obzoru již hrozí vyhnání do ghetta. Doma pravidelné návštěvy řvoucích a vyhrožujících gestapáků, paradoxně ještě dřív než kvůli židovství pro činnost rodiny v Sokole.

Kde jsou naše naděje!

Na svém kontě má více jak 35 dlouhohrajících desek. Její dlouholetá celosvětová koncertní aktivita ji přinesla i lichotivou přezdívku první dáma cembala.

Velvyslanectví francouzské republiky
v České republice

V Praze 24. října 2003

Vážená paní,

je mi ctí a potěšením oznámit Vám, že ministr kultury Francouzské republiky se rozhodl udělit Vám titul rytíře Řádu umění a literatury.

Za vaši činnost v oblasti umění a kultury Vám toto uznání francouzského státu po zásluze náleží.

Výše uvedenou medaili bych Vám rád předal za přítomnosti Vašich blízkých a přátel. Požádal jsem své spolupracovnice, aby se s Vámi spojili a domluvili organizaci této ceremonie, jež by se měla uskutečnit dne 11. prosince 2003 v 17.30 hodin v rezidenci Francouzského velvyslanectví v Praze.

V úctě

Joel De Zorzi

Zanechte vši naděje, kdož vstupujete

Koncem roku 1941 je to tady. Nacisté mají zvláštní smysl pro mučení: jsme to my, čtrnáctileté děti, které musí roznášet povolání do transportu. Za jedněmi dveřmi zápach plynu - za druhými stará paní, která vůbec nechápe, proč má odejít ze svého domova - všude pláč, nářek, zoufalství... Tahle zkušenost mi krajinu dětství zavřela navždycky.

Balíme svých 50 kilo. Zkuste si to někdy - redukovat všechno, co máte, na dva a půl leteckého kufru a odejít s tím do neznámé budoucnosti. V Terezíně ovšem naděje nemizí. Všechno jde, když se chce, zpíváme s Karlem Švenkem, Verdiho Rekviem, Prodaná nevěsta, Brundibár, přednášky, a přitom hlad, nemoci, smrt a stále víc transportů, na Východ.

Doufáme: třebaš tam bude víc jídla, budeme pracovat někde venku... až do Terezína přivezou děti z Bialystoku. Mají se tu obléct a vykrmit, snad na nějakou výměnu či co, dostanou přidělené vychovatelky a nikdo jiný k nim nesmí. Ale... proč, když se jdou umýt pod sprchy, utíkají, a zoufale křičí: Gas - plyn? Zanedlouho zmizí i s ošetřovatelkami - je mezi nimi i Ottla, milovaná sestra Franze Kafky - a s nimi mizí zas jedna naděje. Šeptá se o plynových komorách.

Jedno z mnoha ocenění na dlouhé interpretační cestě

Ocenění a vyznamenání:

1959 – vítězství v Mezinárodní cembalové soutěži v Mnichově

1994 – jí město Hamburk udělilo Zemskou medaili za umění a vědy

2003 – od prezidenta České republiky obdržela státní vyznamenání za zásluhy o stát

V témže roce jí byl udělen francouzský titul Rytíře umění a literatury

2011 – převzala v Cáchách Cenu Karla IV.

Před Vánoci 1943 je řada na mamince a na mně. Tatínek nám zemřel v květnu - bylo mu 47 let... Prožíváme dnes už stokrát líčené: tři dny v dobytčáku bez jídla, vody, hygieny, pak osvětivská rampa, světla, křik, esesáci se psy - matky s malými dětmi jdou na smrt plynem, my ostatní do tzv. sauny. Tam jste nazí, už ne lidé, jen nově vytetovaná čísla. Pak vám hodí pár špinavých hadrů - za vězeňské šaty už nestojíte - a jdeme do lágru. Arbeit macht frei stojí nad vchodem, ale mělo by tu být Dantovo *Lasciate ogni speranza, voi chi entrate* - Zanechte vší naděje, kdož vstupujete.

Bylo ještě hůř

Po půlročním pobytu, 7. března - je to náhoda nebo opět jeden z krutých esesáckých žertů, že Češi jdou na smrt v den narozenin T. G. Masaryka - odvázejí do plynu zářijový transport. Na nákladácích zpívají *Kde domov můj* a *Hatikvu* - izraelskou hymnu.

Asi tři týdny před popravou museli psát domů - máme se dobře, píší, s datem měsíc po své smrti - to je přece pro rodinu důkaz, že žijí, kdyby se náhodou něco proslechlo... My lístky dostáváme tuším koncem května. Tak, konec nadějí - tři týdny do popravy...

Čtyřikrát získala pařížskou cenu Grand Prix du Disque Académie Charles Cros za vynikající nahrávky hudebních skladeb

Mimo jiné obdržela platinovou desku Supraphonu za 300 000 prodaných nosičů

Manželství s Viktorem Kalabisem má celoživotní lidskou i uměleckou platnost.

Sedíme u stolu a užíváme si srdečnou pohostinnost paní Růžičkové. Odporovat nelze. Atmosféru chvíle udává tichý společník – klavír, barvy krásného obrazu a cigaretový dým.

„Kouřit musím, to mi musíte prominout. Naučila jsem se to na konci války v lágru. Bez cigarety by to nešlo.“

Směje se na nás hostitelka spiklenecky.

Nejprve sedíme nervózně na „půlce zadku“ - tak jako – jsme tady na skok, jen se na

Ale ještě není konec - aspoň ne pro ty 2000 šťastných, kteří jsou ještě natolik fit, že je opilý lagerälteste Halbhuber, a poté ještě dr. Mengele pošlou na pravou stranu - na odklízecí práce do Říše. Ti nalevo - skoro 3000 - jsou ztraceni.

Spojenci se vylodili, v hořícím Hamburku, kam nás poslali, jsou nálety pravidelné jako hodinky: v poledne Američané, o půlnoci Angličané. A přeci - aspoň pro mne - není smrt jako smrt. Zemřeš možná s ostatními při náletu, ale není to totéž jako hrozná, ponižující poprava - chápete? Práce je těžká, nebezpečná, hlad je už zoufalý, však jsme se už léta nenajedli, zima, nevyspání, ruce asi už nikdy nebudou moct hrát ...

A přece je tu najednou zas naděje. Je únor 1945. Posílají nás kopat pasti na tanky, od Hannoveru je slyšet střelbu. Ve vzduchu jako by byl cítit závan jara, snad... snad přeci... huř už snad nebude! Jenže bylo. To úplně nejhorší, nejnelidštější peklo ještě čekalo.

Pohled hloubkového letce

Bergen-Belsen. Tady už jde jen o likvidaci. 500 až 700 vězňů na bloku - spát jde jen s hlavou v klíně druhé. Polívka už je jen za odklizení mrtvých na hromady, kde je Němci páli. Všudypřítomné krysy roznášejí skvrnitý tyfus.

něco optáme a hned zase půjdeme, nebudeme obtěžovat, jen pár minut...

Pak na talířku přistane třetí porce zákusku, jsme pohodlně opření a při pohledu na ciferník překvapivě zjišťujeme, že naše návštěva už se počítá na hodiny!

Když paní Růžičková se tak krásně poslouchá! Vždyť my se ani neptáme! Něco naznačíme a než si sami zformulujeme myšlenku, je tady moudré a lidské povídání, jemuž fascinovaně nasloucháme. Je to vyprávění o hudbě – ta je všude. A tou hudbou probíhá život, vzpomínky, láska, bestialita, naděje.

Původně vypracovaný systém našich otázek zůstal kdesi rozcupován. Úžasná vitalita a široký záběr paní Růžičkové nás přenášel mezi tematickými póly jako kouzelný koberec.

Probrali jsme dětství, výchovu, mezilidské vztahy, emancipaci žen, zážitky z cest, současnou politiku, antisemitismus, pedagogické působení...

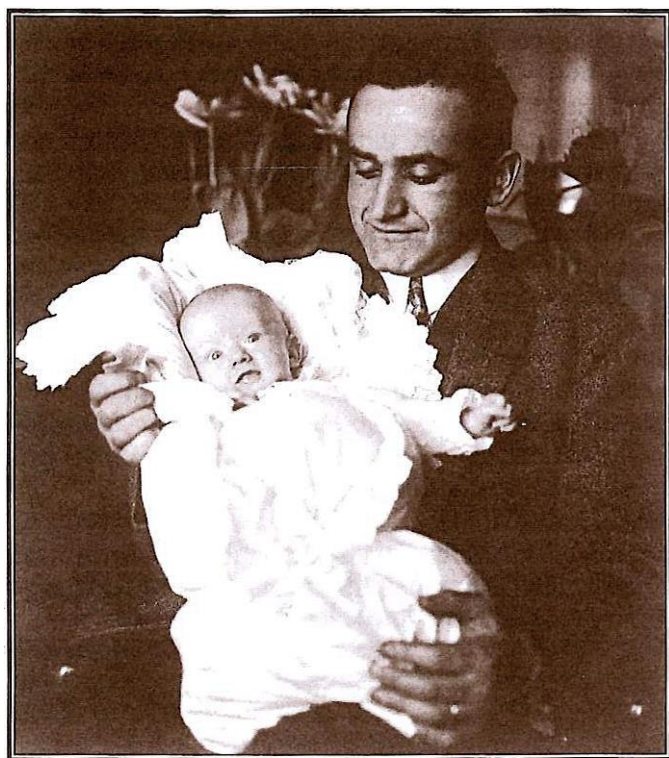
A celé odpoledne s námi seděli neviditelní, leč důrazní obyvatelé tohoto bytu: hudba, láska a válka.

Patnáctého dubna stojíme na apelu..hodinu, dvě, nikdo nejde. Naděje! Němci jsou pryč! hlásí buchenwaldští Češi, kteří jsou ještě jakž takž mobilní. Ale pryč je i všechno jídlo, přívod vody je uzavřen a vojáci s bílými páskami na rukávu naslepo střílejí do bloků. Den... dva dny... střelba se vzdaluje a s ní asi ta poslední naděje, která nás, zdá se, opět vodila za nos. Třetího dne navečer konečně přicházejí Angličané, kteří měli, po dohodě s Němci, infikovaný tábor obejít, neboť prý byl neutrálním územím. Naštěstí si jeden hloubkový letec tábor při přeletu fotografoval, uviděl hromady mrtvol, zděšen informoval velitele, a ten se nakonec rozhodl vstoupit do tábora

. Přežily jsme, maminka i já. Ale kolik jich nepřežilo, zahynulo třeba i v té poslední chvíli, a měli stejnou naději a stejně chtěli žít!

A zde je ochutnávka z vypravěčské hostiny:

Paní Růžičková vzpomíná na šťastné plzeňské dětství, tatínkovo předčítání, společné večery, mamčin recept na výchovu (s malým dítětem jak s citronádou- nejdřív cukr, pak citrón, opačně se nedosladiš), prázdniny se sestřenicí ...

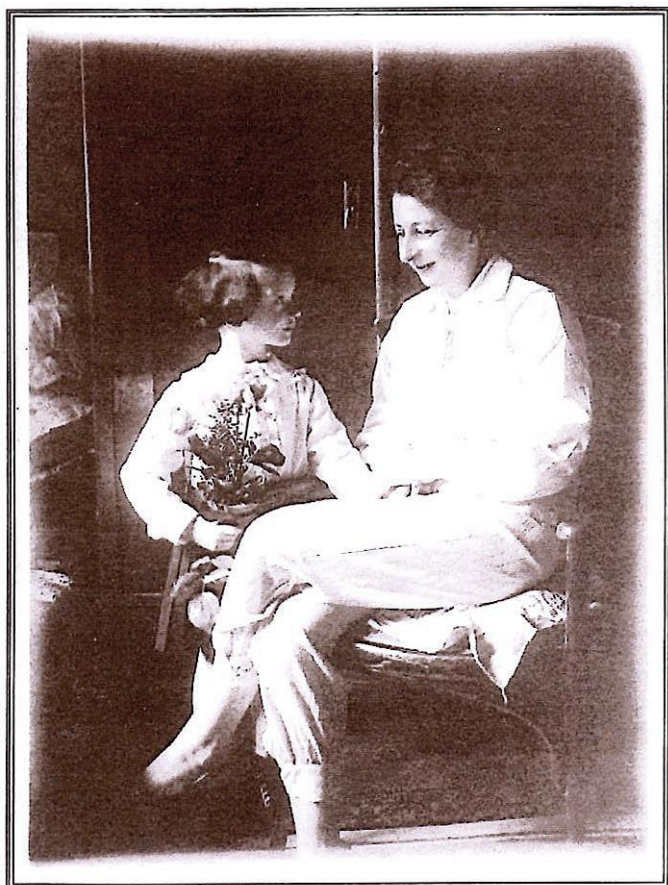
V tatínkově náručí (1927)

Hostem Jitky Novotné v pořadu Před Půlnocí ve středu 11. ledna 2007 byla dáma, pro niž se hudba stala životní potřebou, náplní i smyslem.

V pořadu mimo jiné zaznělo.

Před půl stoletím by možná většina diváků vůbec nevěděla, co to cembalo je. Bylo složité vyvézt cembalo z muzejních temnot na koncertní pódia?

Bylo to složité. Měla jsem ovšem slavnou předchůdkyni Vandu Landovskou, které se to podařilo na začátku 20.století, už půlstoletí přede mnou. Pokoušela jsem se v našem prostoru udělat totéž a mám velkou radost, že se to povedlo, přestože to není jen moje zásluha. Od dětství jsem milovala Bacha. Mě vzrušovala skutečně jakákoli hudba, ale u Bacha jsem měla pocit, že jde o něco důvěrně známého, jakoby to byl pro mne druhý domov. Když jsem se po válce vrátila z koncentračního tábora, hrála jsem tenkrát na klavír. Zjišťovala jsem však, že mne Bach zahráný na klavíru tolik neuspokojuje. Moje tehdejší setkání s cembalem pak označuji za lásku na první poslech. V Bachově hudbě je spousta radosti, ale i obrovské utrpení. Držela jsem se ho však proto, že vždy je tam přesvědčení, že vše má nějaký smysl. A stále se mám od něj co naučit.

V den Svátku matek (1932). Po celý život jí byla matka velkou oporou.

A pak -

„Počkejte, tady jsem vám připravila nějaké fotografie“

Stůl je najednou pokryt dávnými útržky životů. Z fotek se na nás usmívá spousta mladých lidí a na dětech je vidět, že jen nerady přerušily hru, aby mohl vylétnout ptáček. Fotografie jdou z ruky do ruky.

Když válka skončila, bylo vám osmnáct let. Umělecky jste stála úplně na počátku. Když jste přemýšlela o své budoucnosti, figurovaly v ní od počátků hudební ideje?

Jenom. Věděla jsem, že bych bez hudby nepřežila.

Hudba se také postarala o vaše manželství.

Šla jsem po chodbě Rudolfiny a za dveřmi malého sálu se ozvala nádherná hudba. Byly to písně s klavírem, které můj manžel nazval Ptačí svatby, protože to bylo napsáno na texty lidových písní o různém ptactvu. Mně se to tak strašně líbilo, že jsem před tím sálem čekala a ptala jsem se, kdo tu krásnou hudbu napsal. Samozřejmě jsme se s manželem předtím znali, potkávali jsme se, ale to jsem netušila, že jeho hudba je tak nádherná. A fascinovala mě pak po celý život.

Prožili jste spolu dlouhá harmonická léta. Co je zárukou takového manželství?

V někdejším televizním pořadu Manželská duetina můj manžel na obdobnou otázku odpověděl: „Je to vyloženě záležitost štěstí.“

Velkou část života jste prožili v nesvobodné zemi. Přemýšleli jste někdy s manželem nad emigrací? Přemýšleli, ale vždy jsme to zamítli. Protože kořeny naší hudby byly v této zemi a těžko bychom si byli schopni představit, že bychom žili bez ní.

„Tohle je moje maminka, měla dvě sestry a bratra.“

Tady to byla taková parta z Dobříše. Moje maminka byla z Dobříše. To jsou moji bratrance a tohle byly starší kamarádky.“

Velmi často jste se věnovala komorní hře. Měla jste řadu partnerů věhlasných jmen. Jedním z nich byl i houslista Josef Suk. Je něco v komorní hudbě, co bychom si mohli vzít do občanského života?

Je to velmi jednoduché. V komorní hudbě musí jeden druhému pečlivě naslouchat.

Vy jste zpočátku ve vašich mistrovských letech spíše učila v zahraničí na mistrovských kurzech. Proč ne tady u nás?

U nás mělo ministerstvo v těchto dobách názor, že cembalo je nástroj feudální. A ne-li feudální, tak náboženský. Tak to nešlo.

*Úryvky z knihy Marie Kulijevičové
Královna cembala*

Bylo nutné rozhodovat kam z obecné školy. Na gymnázium reálné, klasické?

Klasické gymnázium do kvarty, harmonie a kontrapunkt u profesora Josefa Bartovského – a dál se uvidí. Nakonec rozhodl Hitler. Až do doby deportace do Terezína jsem k mé statečné milostpaní ještě mohla chodit, ovšem se skrývalo žlutou hvězdou na kabátě.

Stará paní rázným gestem shrne fotografie na hromádku a přikryje je dlaní. Její druhá ruka, jako uvolněná ze sevření prolétne vzduchem a klesne do klína.

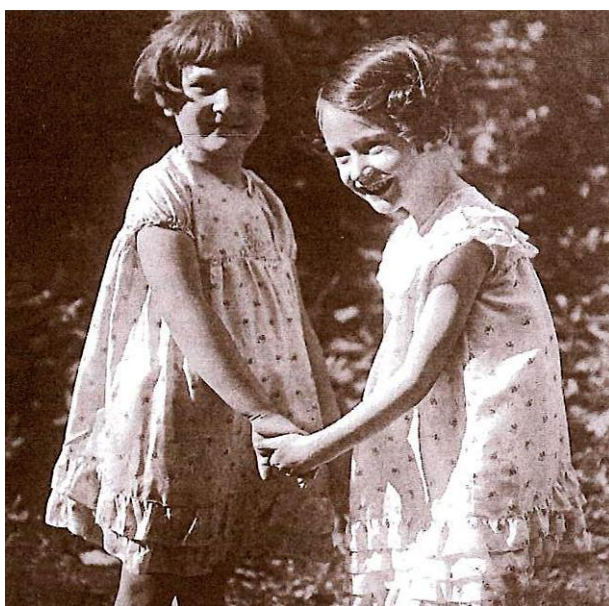
„Všechno pryč, všechno pryč ...“

Pak se na okraji stolu objeví ještě jeden obrázek. Dvě rozesmáté malé holky v puntíkových šatech se drží za ruce.

„No a to je moje sestřenice. My jsme byly od sebe měsíc, bydlely jsme v jednom domě. Vyrůstaly jsme jako sestry, chodily stejně oblečené, do stejné třídy... Tak, Růžičková Dagmar a Zuzana, už se jinak ani neříkalo ...

Taky jsem byla u toho, když jí skončil život.“

Ticho... Copak je ještě na co se ptát?

Naposledy jsme v lednu 1942 hrály Dvořákovu Serenádu A dur. Zněla mi v uších po celé roky věznění. Píše se rok 1945. Jarní květnové slunce, stejné, jaké zářilo před více než 10 lety v knihovně u Růžičkových, svítí teď do malého kumbálu v britském vojenském lazaretu v Celle poblíž Bergen-Belsenu. Slouží mi jako provizorní kancelář. Je po válce. Už není náš byt, už není klavír, hudba je kdesi v nedohlednu. Z celé velké rodiny žije už jen maminka, která ve vedlejším pavilonu bojuje se smrtí. Skrvnitý tyfus. Já už jsem ho překonala a teď pomáhám svou angličtinou a němčinou, kde je, třeba. Z rádia se line nekonečná litanie jmen: hledáme..., pátráme..., žije-li, ať se ozve... a najednou: rodinu pana Jaroslava Růžičky s dcerou Zuzanou hledá Marie Provazníková.

Karanténa trvala do srpna. V Plni vede první cesta k milostpaní. Její zoufalý první pohled padne na moje ruce, ještě zohavené omrzlinami loňské zimy. Oči jí zvlhnou, ale hned se zase ovládne. – „Však umíte řeči, Suzinko, hlaste se u američanů, potřebují překládat, a pak maturiat a třeba i univerzita...“

„Ale já chci hrát a musím hrát“

A co vám dalo sílu jít dál?

„Sílu odrazit se a jít dál? Kdepak, to nebylo takhle, někdy člověka mrzel život. Někdy jsem to zvládla spíš šťastnou náhodou. Já vám něco řeknu, když jde o život, tak dokážete víc, než si můžete představit. Sama se dnes někdy divím. Není to moje zásluha, je to sto šťastných náhod, že jsem přežila. Byla jsem slabé nemocné dítě a přesto... Moje další požehnání byla maminka, která byla strašně silná. Nedokážu si to představit a dnes si to vyčítám. Když jsme byly v Osvětimi, už blízko těch komor, cítily ten kouř, viděly oheň, byla jsem u maminky, plakala a pořád jsem opakovala, že chci žít. To pro ni muselo být strašné. Takže já jsem měla ohromně statečnou maminku.

A pak jsem měla to štěstí, že jsem měla muziku. A to vždycky říkám mladým lidem. Když něco hezkého čtete, slyšíte operu nebo tančíte, ukládejte si ty krásné vzpomínky, ty vám pomohou v nejhorším, můžete se k nim vrátet. V těžké situaci si říkáte: nemysli na to, nemysli na to, mysli na tu krásnou hudbu. Když nám brali jídlo, pití, šaty, všechno - tohle mi nikdo nevezme.“

Krásný zázrak dětství přetrhla válka. Mladá dívka musela náhle dozrát. Čím se zkušenosti pomítli do Vaší budoucí osobnosti?

Je to asi třeba rozdělit. Pobyt v Terezíně byl zčásti pozitivní dobou, setkání s celou řadou vrstevníků i starších přátel, s mimořádnou vzdělaností úrovní. Probíhali tam diskuse, prožívali jsme velké umělecké zážitky s interprety, jako byli Rafael Schächter, Karel Berman, Karel Ančer. Bylo to prostředí mimořádně intelektuální, protože tam byly svezeny doslova špičky celé Evropy. Za půlku denního přídělů chleba jsme braly hodinu latiny u jednoho z nejvýznamnějších klasických filologů z vídeňské univerzity profesora Kestenbauma. Spíš nečekanou hrou osudu jsem v červenci 1944 nešla v Osvětimi - Birkenau do plynové komory, jak bylo původně plánováno. Ve dnech, když šlo k vylovení Spojenců v Normandii, se totiž ukázala potřeba vyslat na práce do Německa tisíc mužů a tisíc žen. Proběhla tehdy selekce a já jsem byla spolu s matkou vybrána a odeslána do Hamburku. Tam sice člověk žil na pokraji smrti, což nás také poznamenávalo, ale byl to i ústav určité volnosti, protože jsme z lágru vyjížděli ven na práci.

Jeden u stolu sebral odvahu a zeptal se, kterou vzpomínku nese paní Růžičková nejhůře. Ta otázka trčí mezi námi naprosto absurdně. Ovšem jen do okamžiku odpovědi, pak získává velmi silné opodstatnění.

Paní Růžičková v Hamburku při odklizení trosek omdlela. Odnесли ji do jakési boudy. Slova, která vnímala, když se probírala, nezapomene nikdy. Stáli nad ní dva němečtí dozorcí ...“Ona vypadá docela jako člověk!?”

Ze školních let

V Hamburku probíhali denně dva nálety, město hořelo, někdo se večer z práce vrátil, někdo ne, stále jsme počítali s koncem života. Tam se ve mně zrodil určitý fatalismus, pocit, že co je komu souzeno, tomu neutěče. Současně se ale dostavilo vědomí, že není smrt jako smrt. Být popraven v plynové komoře, nebo být obětí náhodného náletu, to se ukázalo jako obrovský rozdíl. Šlo o porovnání zlovůle proti osudu. To první bylo jisté, to druhé možné, ale bez ztráty lidské důstojnosti, jen jako oběť náhody, tak jako všichni ostatní.

V místnosti je už tma, kolem stolu zaznívá často smích. Naše hostitelka ostražitě hlídá hranici mezi marností a nadějí, zkázou a radostí. Nedovolí, aby byla překročena. Činí tak většinu života.

„Nepřikládám si velkých zásluh, mě lidi pomáhali, mám spoustu dluhů. Jak stárnu, snažím se splácet těm lidem, i když už třeba nežijí... Tak alespoň vzpomínkou na ně.“

Pohládíme dřevo krásných hudebních nástrojů - loučíme se.

S údivem zjišťujeme, že jsme dostali na cestu spoustu lidské energie a laskavosti.

Děkujeme, těšíme se na příště!

*První okamžiky osvobození koncentračního tábora
v Bergen-Belsenu s americkými lékaři*

Na pracovním stole zůstává hromada textů a článků, které jsme nepoužili. Není třeba. Je to jen neustálé opakování toho, co my si budeme dlouho pamatovat, toho, co jsme viděli v očích a rukou paní Růžičkové, toho, co uslyšíte, až budete poslouchat její hru.

Jen jedna stránka by ještě neměla zůstat opomenuta. Je vytržena z linkovaného sešitu a zběsile počmáraná tužkou. Nepsal ji hudební kritik, ani renomovaný žurnalista. Jsou to poznámky dívky ve věku Zuzany Růžičkové, když ji opustilo dětství a směřovala k bráně s nápisem ARBEIT MACHT FREI. Poznámky dívky z ledna, z návštěvy v čarovném bytě pod střechou vinohradského domu.

„Velice se podobala tomu, jak ji popisovali. Drobná, zdála se být křehkou panenkou - a přesto! Stále má svoji vlastní hlavu.

Všimla jsem si, že měla na rukou nateklé klouby a krátce po tom co dosedla, chvíli prsty poklepávala na opěradlo svého křesla. Asi vzpomínala na některou z mnoha chvil, kdy v nějakém koncertním sále hrála.

V pokoji, kam nás uvedla, měla pianino a přehrávač, nejen na cd a kazety, ale i vinylové desky. Dnes již hrát nemůže, stále její dar-hudba -je s ní. Sama, když dnes poslouchá svou hudbu, říká si, toto bych zahrála jinak.”

*Energická stará dáma,
Co má svou hlavu
Poklepává prsty
Do rytmu svých myšlenek*

*Život věnoval jí tisíce vrásek
Její silný hlásek
Přesto svědčí dál*

*Prohlížejíc si strop
Podává svědectví uplynulých dob
Dává myšlenkám tóny tvar
Jak někdo, kdo na cembalo hrál*

*Oči, svědci temných let
Co je světem svět
Svá tajemství nezapomenou*

*A ač ji stáří moří
Postava ztracena v kouři
Stále věří
Že zas bude líp*

*Svědék krutých let
Drží hudbu jako květ
Před sebou*

*Dávajíc krásu světu
Celý život v letu
A teď má před sebou věčný čas.*

Aneta Byšková

Brzo se stmívá.

Jak jinak – je konec ledna.

Ale dny se už vlastně prodlužují!

Některé děje a někteří lidé jsou jak mají být.
Svět je snad ještě v pořádku.

JEN TO NESMÍME VZDÁT!

**Paní Růžičkové
za setkání děkují:**

**Aneta Byšková
Tereza Kostková
David Chejstovský
Martin Vondra
Dan Chejstovský**

Citované texty a fotografie byly
použity se souhlasem paní
Zuzana Růžičkové